

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4
BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARI FAOLIYATINI
RIVOJLANTIRISHDA AKMEOLOGIK YONDASHUV.**

Xudoyqulov Djalol Djafarovich

OSIYO XALQARO UNIVERSITETI MAGISTRANTI

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimidagi islohotlar zamon talablari asosida amalga oshirilgan ekan, o'qituvchilarning kasbiy va shaxsiy salohiyatini oshirish, ularning pedagogik mahoratini takomillashtirish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy o'sishi jamiyat taraqqiyotining muhim omilidir. Shu nuqtai nazardan, akmeologik yondashuv asosida o'qituvchilar faoliyatini rivojlantirish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Akmeologiyaning nazariy asoslari

Akmeologiya — shaxsning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini chuqur o'rganadigan fan bo'lib, uning asosiy predmeti — yetuklik, ya'ni «akme» darajasiga erishish jarayonidir. Ushbu yondashuv o'qituvchilarning faolligini, tashabbuskorligini, o'z ustida ishlash motivatsiyasini oshirishga qaratilgan. **Akmeologiyaning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:**

- individual yondashuv;
- kasbiy o'sishga yo'naltirish;
- refleksiya va o'zini baholash;
- o'zini anglash va o'zini rivojlantirish.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi faoliyatining xususiyatlari

Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, psixolog, metodist hamdir. U bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. **Shu bois o'qituvchining quyidagi kasbiy fazilatlari muhim hisoblanadi:**

- pedagogik kompetentlik;
- innovatsion faoliyatga tayyorlik;
- empatiya va kommunikativ qobiliyatlar;
- psixologik barqarorlik va muvozanat.

Akmeologik yondashuvning boshlang'ich sinf o'qituvchilari rivojlanishidagi o'rni

Akmeologik yondashuv boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'z-o'zini rivojlantirish, kasbiy faoliyatda yuqori darajaga chiqishiga yordam beradi.

Bunda quyidagi usullar muhim hisoblanadi:

- o'z faoliyatini tahlil qilish (refleksiya);

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

- shaxsiy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish;
- mentorlik va treninglarda ishtirok etish;
- ijodiy yondashuv va yangilikka intilish;
- mustaqil ta'lim olish va doimiy o'z ustida ishlash.

O'qituvchining kasbiy akme bosqichlariga yetishish yo'llari

Akmeologik nuqtai nazardan qaraganda, o'qituvchi quyidagi bosqichlardan o'tadi:

- ✓ kasbiy faoliyatga kirishish bosqichi;
- ✓ malaka orttirish va tajriba to'plash bosqichi;
- ✓ innovatsion va ijodiy faoliyat bosqichi;
- ✓ kasbiy yetuklik — akme bosqichi.
- ✓ har bir bosqichda o'qituvchiga zarur ko'nikmalarni shakllantirish, o'zini anglash, maqsadni belgilash va unga erishish uslublarini o'rgatish lozim.

Akmeologik diagnostika va baholash mezonlari

O'qituvchining kasbiy yetuklik darajasini aniqlashda quyidagi diagnostika vositalaridan foydalaniladi:

- ❖ shaxsiy-professional xarita tuzish;
- ❖ reflektiv kundalik yuritish;
- ❖ psixologik testlar va so'rovnomalar;
- ❖ kuzatuv va intervyu;
- ❖ portfolioni baholash.

Bu vositalar o'qituvchining kasbiy rivojlanishidagi zaif va kuchli tomonlarini aniqlashga yordam beradi.

Zamonaviy kasbiy pedagogik ta'limning muhim kamchiliklaridan biri bu uning bolg'usi o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini, shu jumladan tarixni rivojlantirishga zaif ta'siridir. Zamonaviy oliy o'quv yurtlari o'qituvchilarining faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, ularning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik amaliyot darajasi yetarli darajada emas. Aksariyat o'qituvchilarning kelajakdagi kasbiy va pedagogik faoliyatda ijodkorlik ish tizimida, o'quvchilarning algoritmik harakatlariga qaratilgan stereotipli usul va uslublar ustunlik qiladi. Shuning uchun tarix o'qituvchilarini tayyorlaydigan pedagogik oliy ta'lim muassasalarining eng muhim vazifalaridan biri bu bo'lg'usi o'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirish, ularning ijodiy salohiyatini oshirish, bo'lg'usi o'qituvchilarning kasbiy -pedagogik faoliyatda ijodkorlik elementlarini qo'llashga tayyorlashdan iboratdir.

Dunyo ta'lim taraqqiyotining jadal suratlarda rivojlanishi avvalambor ta'lim jarayoniga innovatsion va kreativ yondashish lozimligini taqozo etmoqda. Chunki jahonda har qaysi jamiyatning rivojlanishi va yo'nalishini begilab beruvchi

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

innovatsion-kreativ ijodkorlik ta'siri ostida yuz berib, inson faoliyatining har bir sohasida ijodkorlikka bo'lgan ehtiyojning ortishi bilan tavsiflanadi. Xorijiy rivojlangan mamlakatlarda, jumladan AQSh, Kanada, Germaniya, Rossiya, Yaponiya, Koreya kabi davlatlarda o'qitish jarayonlari innovatsion-kreativ yondashuv asosida amalga oshirilmoqda. Mazkur holatni bevosita kuzatib, chuqur tahlil qilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev 2019-yil 23-avgustda xalq ta'limi, oliy ta'lim xodimlari bilan bo'lgan muloqotda uzluksiz ta'lim tizimida olib borilishi kerak bo'lgan dolzarb vazifalar haqida fikr yuritib, "... bugungi kunda ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan o'qituvchilarning obro'sini ko'tarish, shu bilan bir qatorda bugun o'qituvchilarning o'zlari ham ta'lim-tarbiya jarayoniga yangicha ijodiy yondashishi lozim"[1], - degan bir qator fikrlarni bildirib o'tdi. Shuningdek, yurtboshimiz Sh. M. Mirziyoyev 2020 -yil 24-yanvarda Oliy majlisga qilgan murojaatnomasida ham, ta'lim-tarbiyaning uzviy bog'liqligini yanada kuchaytirish maqsadida "Sharqona qarashlarimizda ta'limni tarbiyadan, tarbiyani esa ta'limdan ajratib bo'lmaydi. Bu esa bugungi kun o'qituvchisidan katta mas'uliyatni talab qiladi", - deb ta'kidladilar. Demak, bugungi kun o'qituvchilari ta'lim -tarbiya ishlarida faol qatnashar ekanlar, ular o'z faoliyatlarini zamon bilan hamohang tarzda tashkil etishlari talab etiladi. Shuningdek, umumta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan boshlang'ich sinf o'qituvchilari umumiy va maxsus kompetentsiyalarga ega bo'lishi hamda o'z faoliyatida ijodkorlik qobiliyatlarini namoyon eta olishi lozim.

O'qituvchilar o'zlarining akmeologik pozitsiyalarini rivojlantirish orqali o'qituvchilarga ilhom berish, ularning ijodkorligini oshirish va o'z-o'zini rivojlantirishga yordam berishlari mumkin.

Akmeologik pozitsiya quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi. Shaxs o'z qobiliyatlari, kuchli va zaif tomonlarini tushunishi va o'z maqsadlarini belgilashi kerak. Shaxs o'z salohiyatini oshirish va yangi ko'nikmalarni o'rganish uchun doimiy ravishda o'z ustida ishlashi zarur. Shaxsning rivojlanishi ijtimoiy muhit, ta'lim, oilaviy va professional sharoitlar bilan bog'liq. Ijobiy muhit shaxsning o'zini o'zi amalga oshirishiga yordam beradi.

Xalqaro tajriba: akmeologik yondashuvning chet el amaliyotidagi o'rni

Rossiya, AQSh, Germaniya kabi davlatlarda akmeologik yondashuv keng qo'llaniladi. Masalan, Rossiyada Pedagogik akmeologiya instituti o'qituvchilarning kasbiy yetuklikka erishish dasturlarini ishlab chiqmoqda. AQShda shaxsiy rivojlanish rejalari asosida o'qituvchilar faoliyatini baholash tizimi joriy qilingan.

O'zbekiston sharoitida akmeologik yondashuvni joriy etish imkoniyatlari
Yurtimizda pedagog kadrlar tayyorlashda yangi yondashuvlarni qo'llash muhimdir. Akmeologik yondashuvni quyidagi shakllarda joriy etish mumkin:

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

- pedagogik oliy ta'limda akmeologiya fanini o'qitish;
- malaka oshirish kurslarida akmeologik metodlarni qo'llash;
- o'qituvchilarning shaxsiy portfellarini yuritish;
- tajriba almashish seminarlari tashkil etish.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatini rivojlantirishda akmeologik yondashuv ularning kasbiy va shaxsiy jihatdan o'sishida katta rol o'ynaydi. Bu yondashuv orqali o'qituvchi o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarib, o'quvchilarga yetuk tarbiya va ta'lim bera oladi. Shuning uchun, ta'lim tizimida akmeologik yondashuvni keng joriy etish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Akmeologik yondashuv boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatini rivojlantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Bu yondashuv pedagog shaxsining professional o'sishi, o'zini anglash, kasbiy mukammallikka erishish bosqichlarini chuqur o'rganish va rivojlantirishga imkon beradi.

Boshlang'ich ta'lim — o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishining asosiy bosqichi hisoblanadi. Shu sababli, ushbu pog'onada faoliyat yuritayotgan pedagoglar nafaqat bilim beruvchilar, balki tarbiyachi, motivator va yo'l boshchi sifatida ham yuqori kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur. Akmeologik yondashuv esa ularning shaxsiy-psixologik xususiyatlarini aniqlash, kuchli va zaif jihatlarini rivojlantirish orqali pedagogik faoliyatda maksimal darajaga chiqishga yordam beradi.

Shuningdek, mazkur yondashuv orqali o'qituvchining o'z-o'zini baholash va tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi, kasbiy stresslarga qarshi turish salohiyati ortadi va ijodiy yondashuvlar shakllanadi. Akmeologik yondashuvni amaliyotga joriy etish orqali o'qituvchilar o'z kasbiga yangicha nazar bilan qarashga, doimiy o'rganish va takomillashishga intilishadi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatini rivojlantirishda akmeologik yondashuvdan foydalanish — ta'lim sifatini oshirish, pedagoglar salohiyatini to'liq namoyon etish va yosh avlod tarbiyasida samaradorlikka erishishning muhim omilidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva Sh. A. Pedagogik diagnostika. - Toshkent: fan va axborot texnologiyalari, 2010-yil. 278 b.
2. Djuraev R.X. Ta'limda interfaol texnologiyalari. -Toshkent, 2010. -76 b.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

3. Djo'rayev R. X., Turgunov S. T. ta'lim menejmenti. - Toshkent: Voris-Nashriyot, 2012 Yil. 167 b.
4. Агабабян А. Р., Арутюнян Н. Д. К вопросу взаимосвязи креативности с личностными характеристиками // Ананьевские чтения, 2007: Материалы научно-практической конференции. СПб., 2007. С. 598-599.
5. Алейников А.Г. О креативной педагогике / А.Г. Алейников // Вестник высшей школы. - 2009. - №12. - С. 29-34.
6. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс. - Казань: Изд-во КГУ, 1996. - 566 с.
7. Вишнякова, Н.Ф. Креативная акмеология. Психология высшего образования / Н.Ф. Вишнякова. - Мн.: Народная асвета, 2007. - 300 с.
8. Azimova O.A. "Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik madaniyatini rivojlantirishning mazmuni". NamDU Ilmiy Axborotnomasi 2024-4-son. ISSN:2181-1458 №4-B.944-946
9. Djumayeva S.A. Pedagogik korreksiya vositasida oliy ta'lim jarayonida yuzaga keladigan nizolarni bartaraf etish texnologiyasi: Ped.fanl. d-ri (PhD) ... Diss. – T., 2020. – Б. 69.
10. Куклева Н.В. Формирование конфликтологической компетентности студентов университета, получающих дополнительную квалификацию «преподаватель». – Ставрополь, 2006. – С. 10.
11. Самсонова Н.В. Конфликтологическая культура специалиста и технология ее формирования в системе вузовского образования: Монография. – Калининград, 2002. – С. 12
12. Galtung, J. Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization. SAGE Publications. 1996 – С. 205
13. Tillayeva G. H. "Akmeologiya asoslari " Tafakkur bo'stoni T-2014. 14,192
14. Shodiyev I.N. Bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish: Ped.fanl. d-ri (PhD) ... Diss. – T., 2022. – Б. 247.